

CONTINUITATEA FORMĂRII COMPETENȚELOR DE AUTOEDUCAȚIE LA ELEVII DE VÂRSTĂ ȘCOLARĂ MICĂ ÎN CONTEXTUL ȘCOALĂ – FAMILIE

Natalia POPA, lector

Summary

The literature analysis, our observations, results of questioning and conversation with teachers demonstrate the possibilities of achieving quality self/education and the need to make an intellectual and moral-volitional effort, both from students, parents and teachers towards self-training, self-education and lifelong learning. In this respect, the matrix of main achievements of small pupil, guiding adults towards strategies that can be applied to stimulate self-education primary school children has been developed.

Literatura de specialitate consemnează diferite accepțiuni privind noțiunea de *autoeducație*. Termenul vine de la grecescul „*autos*” = sine însuși și latinescul „*educatio*” = educație, însemnând „*educație prin sine însuși*”. Autoeducația este un proces complex și nu înseamnă independență absolută față de acțiunea factorilor educativi și nici acțiunea spontană, anarhică a individului. Aceasta se bazează pe legătura indisolubilă, organică și creatoare între educat și educator [34].

George Văideanu desemnează că autoeducația înseamnă și învățare continuă, centrată pe autoorganizare, pe reglări venite din interior, pe creșterea autonomiei, a responsabilității celui care se educă. Învățarea trebuie să devină un prilej de autocreație permanentă, *învățarea trebuie să încorporeze în sine mijloacele prin care se va putea perpetua, rămânând de-a lungul anilor eficientă și benefică.*

Definirea autoeducației, la nivelul unui concept pedagogic fundamental, presupune înțelegerea funcției și structurii specifice activității de (auto)formare – (auto)dezvoltare a personalității umane, menționează S. Cristea. Cercetătorul consideră că funcția principală a autoeducației angajează transformarea obiectului educației în subiect al educației în urma unui proces care implică valorificarea unui ansamblu de acțiuni educaționale proiectate și realizate permanent la un nivel

calitativ superior, într-o perioadă de timp determinată. Noi considerăm oportun să completăm această idee cu încă două componente importante – (auto)evaluarea și (auto)monitorizarea permanentă.

Cercetătorii [2; 4; 15; 12; 9] au evidențiat **semnificațiile** conceptului de autoeducație:

- autoeducația este concepută ca un continuum existențial, a cărei durată se confundă cu însăși durata vieții și care nu trebuie limitată la timp (vârsta școlară) și închisă în spațiu (localuri școlare);

- autoeducația constituie un răspuns specific față de dinamismul existențial, în sensul implicării în autoformare în funcție de solicitările multiple și inedite, este un mod al omului de a se elibera de tensiuni, de crize, de surprizele profesionale neplăcute;

- este un *scut* și un *sprijin* care întărește încrederea în viitor și în progres;

- are un caracter *anticipativ*, bazându-se pe obișnuința de a învăța și pe ideea că, într-o societate democratică, *fiecare învață de la fiecare*;

- individul devine mai responsabil față de sine însuși și față de ideile sau realizările celorlalți;

- autoeducația este una dintre căile prin care se realizează educația permanentă;

- autoeducația nu se mai definește în raport cu un conținut determinat, ce trebuie asimilat, ci se concepe, în adevăratul său sens, ca un proces al ființei care, prin diversitatea experiențelor date, învață să se exprime, să comunice, să pună întrebări și *să devină tot mai mult ea însăși*.

Aderând la viziunea autorului cu privire la semnificațiile conceptului de autoeducație, noi dezvoltăm ideea prin a evidenția încă câteva elemente semnificative:

- autoeducația exersată de la vârsta fragedă devine o necesitate a persoanei, care în diferite ipostaze începe a o practica pe parcursul întregii vieți;

- autoeducația ca acțiune/activitate este și poate fi perfectată și variată în continuu;

- autoeducația exersată permanent oferă individului posibilitatea de a-și forma astfel de trăsături importante de personalitate, cum este: responsabilitatea pentru felul persoanei *de a fi și a deveni*; asiduitatea, insistența, orientarea de principiu și centrarea pe perfecțiune (în unele cazuri putem vorbi și de perfecționism excesiv) [9].

Așadar, autoeducația reprezintă un proces de evoluție continuă a activității de formare-dezvoltare a personalității umane care implică transformarea obiectului educației în subiect al educației, capabil de autoevaluare și autoproiectare, inclusiv și pedagogică, totodată, să reținem că autoeducația este un proces de autoformare a conștiinței și a comportamentului social al personalității (Barna A., Comănescu I., Bunescu A., Рувинский Л.И. etc.).

Întrucât autoeducația reprezintă un proces de autorealizare, vom preciza *componentele de bază* ale acestuia. În acest context, Cuznețov Larisa menționează că în autoeducația persoanei sunt foarte importante *sentimentele și aspirațiile morale*, deoarece ele reprezintă filtrul prin care individul se percepe, se analizează și se auto/actualizează, care facilitează acțiunea permanentă de autocunoaștere și autoperfecționare [9, p.83].

Cercetătorii din domeniul științelor educației [2; 4; 15; 12; 9; 3] delimitează și explică câteva componente esențiale ale procesului realizării de sine prin autoeducație: *auto/învățarea valorilor culturii, legăturile cu semenii, auto/perfecționarea profesională, auto/modelarea motrică a comportamentului, auto/perfecționarea spirituală.*

Componente obligatorii pentru autoeducație:

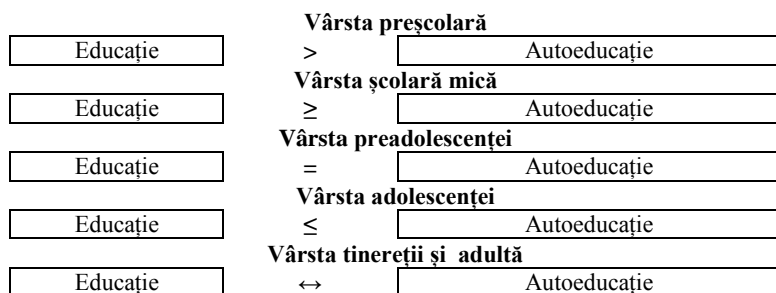
- *autoinformarea* individualizată, care implică valorificarea deplină a propriei experiențe, fără interferența altor implicații;

- *autoformarea* metacognitivă, care vizează capacitatea de *a învăța să înveți/* educabilitate cognitivă, ce poate fi independentă de conținutul învățării și presupune valorificarea unor strategii de

elaborare și folosire a instrumentelor de învățare, verificare/evaluare a acesteia;

- *autoevaluarea* sistematică care vizează capacitatea de autocontrol și monitorizare.

Evoluția raportului între educație și autoeducație pe parcursul dezvoltării personalității umane a fost prezentată de cercetătorul Barna A., sub forma unei scheme speciale (Figura 1).

Fig. 1. Dinamica raporturilor între educație și autoeducație la diferite vârste [2, p. 33].

Cu siguranță că educația care urmărește scopul formării-dezvoltării personalității umane apare prima în ordine istorică, ea creează condițiile esențiale (motivație, capacități, deprinderi, tehnici de muncă intelectuală etc.) pentru apariția și dezvoltarea autoeducației. Autoeducația, în așa mod, este un rezultat, o continuare și o desăvârșire a autoeducației. Apoi, prin intermediul autoeducației, educația devine permanentă.

Premisele psihopedagogice generale ale autoeducației școlarului mic

În următoarea schemă, am decis să redăm esența premiselor psihopedagogice generale ale autoeducației școlarului mic (Figura 2).

În consens cu această schemă, adultul – educator (pedagogul și/sau părinții) va putea conștientiza condițiile (interne și externe) și factorii care influențează procesul autoeducației, verificând și ghidând

explorarea eficientă a acestora. Totodată, schema dată ajută adultului să observe, să valorifice și să monitorizeze calitatea interconexiunilor dintre fiecare facto și dintre condiții, pentru a spori funcționalitatea procesului de autoeducație.

În afara de factori și condițiile interne și externe ale autoeducației școlarului mic, definite ca premise psihopedagogice generale, am identificat și *premisele psihopedagogice specifice ale autoeducației școlarului mic*, după cum urmează:

- vârsta școlară mică reprezintă stadiul de pregătire a copiilor pentru autoeducație;

- în formarea personalității școlarului mic, o mare importanță au: exemplul adultului / modelul pozitiv; situațiile concrete și influențele exterioare, imitația; regimul de viață care stimulează tendința spre autonomie / independență, activismul nativ și dorința de a fi mai bun; capacitățile intelectuale și volitive, deprinderile de organizare a activității proprii.

În sensul vizat este oportun să menționăm că familia, care a pus baza formării deprinderilor nominalizate anterior, este obligată să colaboreze sistematic și insistent cu instituțiile de învățământ (grădiniță de copii, școală etc.), pentru a asigura eficientizarea educației copilului, a preconiza și a monitoriza procesul de autoeducație.

Barna A. [2, p. 37] subliniază doi factori decisivi în dezvoltarea autoeducației la școlarii mici. Primul constă în formarea deprinderilor elementare de viață și antrenarea voinței pentru exercițiile sistematice.

O modalitate de pregătire a copiilor pentru procesul de autoeducație prezintă procesul de formare și dezvoltare a deprinderilor elementare de autoeducație în cadrul miciei școlarițăi. Dezvoltarea acestor competențe contribuie la pregătirea trecerii procesului de educație și servește ca punte de trecere a educației în autoeducație.

În orice etapă a procesului de autoeducație e nevoie de o stimulare a propriilor forțe, adică de abilitatea de autostimulare. Ordinea de prezentare a tipurilor de competențe de autoeducație corespunde logicii desfășurării procesului de autoeducație.

Pentru o pregătire eficientă a trecerii educației în autoeducație și o dezvoltare eficientă a competențelor de autoeducație e necesar de a determina care sunt cele mai optime modalități de dezvoltare a deprinderilor/premiselor psihopedagogice generale și specifice ale autoeducației.

În acest scop am structurat ansamblul de competențe de autoeducație, definindu-le ca activitate orientată și competențe, care vor asigura acțiunile și comportamentul elevilor.

1. *Autocunoașterea:*

- a) autoobservarea (*mă privesc de la o parte*);
- b) autoanaliza (*ce fac, cum sunt etc.*);
- c) autoaprecierea (*sunt bun, politicos etc.*).

2. *Autoproiectarea:*

a) autoangajarea (*sunt obligat să respect regimul, să fac temele etc.*);

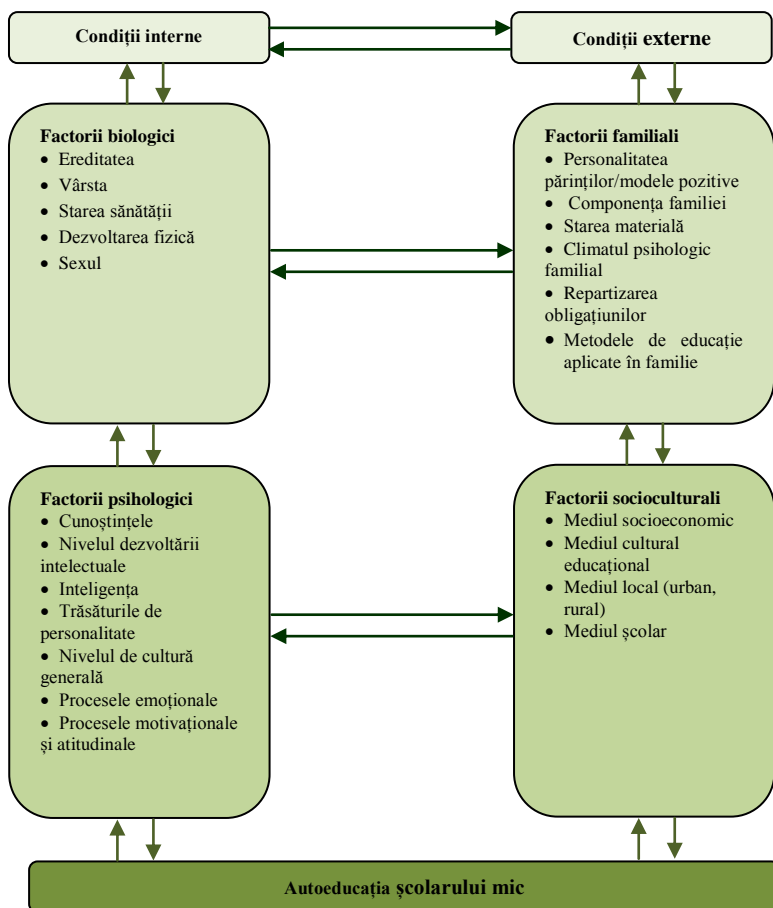
b) autoînsărcinarea (*fac curat în odaia mea etc.*).

3. *Autoorganizarea:*

- a) autoexercitarea (*repet tema; mai încerc etc.*);
- b) autoreglarea (*mă strădui să ...; fac bine etc.*);
- c) autocritica (*nu sunt corect, dar încerc încă o dată etc.*).

4. *Autostimularea:*

- a) autoconvingerea (*trebuie să faci lecțiile, deoarece ...*);
- b) autocomandă (*Ionel, vei face temele, apoi ...*);
- c) autosugestia (*sunt bun, sunt deștept etc.*).

Figura 2. Premisele psihopedagogice generale ale autoeducației școlarului mic

Parteneriatele școală – familie au la bază ideea că profesorii, elevii, părinții sunt parteneri în educație. Cum parteneriatul presupune ideea de echipă, de pereche, de grup sau asociație, este lesne de înțeles că un astfel de parteneriat presupune implicare, efort, bune intenții, scop comun și rezultate valoroase.

Cooperarea cu familia poate fi un test profesional și poate fi considerată ca făcând parte din datoria profesională a profesorului deoarece:

- părinții sunt clienți ai școlii;
- eficacitatea învățământului poate fi ameliorată prin cooperarea între școală și familie;
- părinții sunt responsabilii legali de educația copiilor lor și pot avea exigențe de a evalua rezultatele activității școlare.

Un Raport asupra relațiilor dintre școală și familie în țările Comunității Europene [apud http://www.leducate.ro/resurse/ise/educatia_parintilor.html], bazat pe cercetări comparative, documentare și empirice, prin ancheta de opinie cu chestionare, aplicate pe un lot de 1744 conducători de instituții școlare, enumeră patru motive pentru care școala și familia se străduiesc să stabilească legături între ele:

- părinții sunt juridic responsabili de educația copiilor lor, legislația reflectă astfel libertatea părinților de a-și crește copiii așa cum doresc; există diferențe între țări privind măsura în care părinții pot alege între diferitele școli și cursuri pe care să le urmeze copiii lor; măsura în care părinții trebuie consultați de responsabilii școlari etc.;

- învățământul nu este decât o parte din educația copilului; o bună parte a educației se realizează în afara școlii;

- cercetările pun în evidență influența atitudinii parentale asupra rezultatelor școlare ale elevilor, în special asupra motivațiilor învățării, precum și faptul că unele comportamente ale părinților pot fi favorizate datorită dialogului cu școala;

- grupurile sociale implicate în instituția școlară, în special părinții și profesorii, au dreptul să influențeze gestiunea școlară.

Sintetizând, putem spune că rolul familiei actuale, privită separat, dar și în contextul parteneriatului cu școala constă în:

- asigurarea unui climat sigur, propice dezvoltării fizice și emoționale a copilului;
- oferirea unei baze disciplinare („cei 7 ani de-acasă”);

- asigurarea unei baze de valori solide, pe baza cărora să poată opera și școala;
- extrapolarea în mediul familial a cunoștințelor dobândite la școală;
- crearea unei continuități între cunoștințele acumulate la școală și prin acțiunile întreprinse cu copiii la nivelul comunității;
- modelarea copiilor în spiritul toleranței, a acceptării diferențelor.

Totodată, rolul școlii în societatea secolului XXI se concretizează în:

- oferirea unui cadru stabil, nediscriminatoriu, nonabuziv de învățare;
- asigurarea unei bune pregătiri prin personal format, specializat;
- stabilirea continuității dintre cunoștințe și aplicarea lor (rolul școlii fiind acela de a pregăti elevii pentru a se adapta mai bine realității, nu numai unei realități abstracte);
- surprinderea problemelor/dificultăților de învățare/adaptare ale elevilor și acordare de sprijin în soluționarea lor.

Aspectele expuse ne-au orientat spre realizarea unor investigații preliminare privind stabilirea tendințelor / aspirațiilor către autoeducație a elevilor de vârstă școlară mică, a rolului familiei și școlii în acest domeniu important de activitate. Chestionarea realizată pe un lot de 222 de cadre didactice din învățământul primar (prezente la întrunirea metodică municipală din 27.12.2016) a arătat că pedagogii sunt ferm convinși că contribuția lor în inițierea și desfășurarea eficientă a autoeducației școlarului mic prevalează și reprezintă 96,4 % (212 s.); contribuția părinților, în viziunea specialiștilor vizați, constituie doar 46% (102 s.). Întregul lot experimental consideră că părinții necesită ajutor din partea pedagogilor, atât în sporirea calității comunicării cu copiii lor, a educației acestora, cât și în direcția realizării unor acțiuni familiale, sistematice și coerente de influențare a autoeducației copiilor lor.

Investigația realizată pe un lot experimental destul de reprezentativ de părinți a elevilor din clasele primare (324 s.) ne-a ajutat să stabilim următoarea situație:

- părinții care aveau copii în clasele a III-a și a IV-a observă o tendință clară de orientare spre un șir de momente ce țin de autoeducație (sporirea acțiunilor de autoservire, de pregătire independentă a temelor; elaborarea unor planuri de acțiuni pe durată scurtă; de ordonare a obiectelor proprii/cărți, caiete; a vestimentației etc.);

- unii părinți (51,5 % - 167 s.) au menționat că odată cu plecarea la școală s-a făcut mai evidentă tendința de autoobservare și dorința de a schimba unele fapte/comportamente care-i dezavantajează pe copii;

- orientarea copiilor spre autoeducație parvine, într-o mare măsură, de la pedagog, consideră 77,4 % de părinți (251 s.);

- intențiile copiilor de 7-8 ani care ar demonstra comportamente stabile cu privire la autoeducație sunt vagi, deseori au caracter spontan și instabil, iar inițiativa, mai des, aparține părinților și/ sau pedagogilor, susțin 52 % de părinți (168 s.);

- elemente clare de autoeducație se observă la școlarii mici în activitățile preferate (desen, pictură, jocuri la calculator, adunarea și îngrijirea unor colecții, educație fizică/ sport – gimnastică, acrobatică, tenis etc.) consideră 91,6 % părinți (297 s.);

- un număr impunător de părinți (93 % - 301 s.) au menționat un raport direct între educația familială și școlară și orientarea, tendința și chiar dorința, frecvent observată, de a face anumite lucruri pentru a fi și a deveni un elev mai bun, mai activ, mai străduitor;

- un număr destul de mare de copii, consideră 82,7 % de părinți (268 s.), depun efort pentru a se manifesta deosebit în scopul de a fi lăudați, aprobați de adulți și/sau a obține o recompensă materială sau morală.

Conversațiile cu părinții au demonstrat că adulții înțeleg rolul educației și a autoeducației, a unirii eforturilor tuturor actorilor socioeducativi (familie, școală, centre de creație, biblioteci pentru copii

etc.) în direcția sporirii calității educației și a autoeducației copiilor de vârstă școlară mică.

Analiza literaturii de specialitate ne-a demonstrat că autoeducația nu se impune de la sine, în mod spontan. Ea este rodul educației, al conștientizării necesității dezvoltării propriei personalități, al valorificării potențialului creator printr-un efort suplimentar orientat în direcția întregirii volumului de cunoștințe și a registrului de calitate, în vederea integrării în viața socială și a satisfacerii unor trebuințe personale [2; 4; 15; 12; 9; 3]. Între educație și autoeducație există un raport de complementaritate, ambele având, în cele din urmă, transformări în interiorul personalității umane.

Reieșind din cele expuse, putem conchide trei faze de bază:

- determinarea reperelor teoretice ne-a permis să stabilim că autoeducația apare și se dezvoltă în cadrul procesului educativ, ea reprezintă o urmare, dar și o condiție a eficienței educației, fiind o completare, o continuare, dar și o desăvârșire a educației;

- atât educația, cât și autoeducația începe de la un anumit scop, crearea unor condiții, valorificarea posibilităților de formare și autoformare a individului la nivelul valorilor, mijloacelor, formelor, metodelor de acțiune/ autoacțiune, de evaluare și autoevaluare. În această ordine de idei, analiza și organizarea reală a autoeducației se cere realizată în cadrul educației integrale și permanente;

- autoeducația este, de fapt, pregătită de întregul proces educațional. Educația care prevede autoeducația oferă individului calea devenirii sale, îi formează priceperi și deprinderi/competențe necesare unui comportament independent și îi cultivă încrederea în sine. Educația pregătește autoeducația în dublul sens: îi oferă *o bază/un fundament de lansare* prin sistemul de competențe/cunoștințe, priceperi și deprinderi oferite celui ce se educă și, totodată, stimulează nevoia continuă de educație.

Bibliografie

1. Andrițchi, V., Tipurile fundamentale (esențiale) de contradicții caracteristice elevilor de vârstă mică, în: *Investigații Pedagogice și Psihologice*, ISPP, Chișinău, 1999, p. 19-26.
2. Barna, A., *Autoeducația: Probleme teoretice și metodologice*, EDP, București, 1995.
3. Calaraș, C., *Cultura autoeducației elevului. Ghid metodologic*, Primex-com SRL, Chișinău, 2010.
4. Comănescu, I., *Autoeducația – azi și mâine*, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 1996.
5. Cosmovici, A., Iacob, L., *Psihologie școlară*, Polirom, Iași, 2008.
6. Cristea, S., *Dicționar enciclopedic de pedagogie, Vol. I. Didactica* Publishing House, București, 2015.
7. Cuznețov, L., *Consilierea parentală. Ghid metodologic*, Primex-Com SRL, Chișinău, 2013.
8. Cuznețov, L., *Consilierea și educația familiei. Introducere în consilierea ontologică complexă a familiei*, Primex-com SRL, Chișinău, 2015.
9. Cuznețov, L., *Filosofia practică a familiei*, CEP USM, Chișinău, 2013.
10. Golu, P., Zlate, M., Verza, E., *Psihologia copilului (învățare - dezvoltare)*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 1997.
11. Maslow, A., *Motivație și personalitate*, Editura Trei, București, 2007.
12. Panico, V., Andrițchi, V., *Bazele științifice de formare a atitudinilor fundamentale la elevi din sistemul preuniversitar*, Chișinău, 1998.
13. Șalade, D., *Autoeducația elevului și rolul ei în procesul instructiv-educativ*, Babeș - Bolyai, Cluj-Napoca, 1967.
14. Выготский, Л., *Педагогическая психология*, Москва, 1991.
15. Захарова, А., Боцманова, М.Э., *Как формировать самооценку школьника*, în: *Начальная Школа*, 1992, №3, с. 58 – 65.